



# Hiroshima överlever

## Monica Braw



# Hiroshima överlever Monica Braw

 SAGA  
EGMONT

Monica Braw

# Hiroshima överlever

SAGA Egmont

*Hiroshima överlever*

Omslagsfoto: Shutterstock

Copyright © 2005, 2019 Monica Braw och SAGA Egmont, an imprint of  
Lindhardt og Ringhof A/S Copenhagen

All rights reserved

ISBN: 9788726182880

1. E-boksutgåva, 2019

Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än  
personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med Saga samt  
med författaren.

Lindhardtogringhof.dk

Saga är ett förlag i Lindhardt og Ringhof, ett förlag inom Egmont-  
koncernen

## Förord

# Kärnvapenhotet består och skrämmer 60 år efter Hiroshima

År 2005 är det 60 år sedan atombombarna exploderade över Hiroshima och Nagasaki. Den 6 augusti 1945, när den japanska staden Hiroshima praktiskt taget utplånades av en bomb "av nytt slag", visste världen inte vad det betydde.

I yttersta hemlighet hade ett antal forskare, på uppdrag av USA:s krigsledning, arbetat på att göra det som ännu bara teoretiskt ansetts vara möjligt: spränga atomer. Inte ens forskarna visste exakt vilken fruktansvärd kraft som skulle utlösas. När den första och enda testbomben sprängdes i New Mexicos öken började de förstå.

Effekten på människor och städer hade de ännu ingen klar uppfattning om. Det fick de - och världen - först när Little Boy, smeknamnet på den första atombomben, släpptes över Hiroshima.

Den dagen förändrades världen. Det blev med ens möjligt att förrinta hela jordens befolkning, dess städer, industrier och kulturer med få vapen.

1949 hade även Sovjetunionen utvecklat kärnvapen. Det blev den verkliga inledningen till Kalla kriget som varade till 1991, när Sovjetunionen upplöstes. Under hela denna tid levde världens befolkning, speciellt de som var allierade med USA och Sovjetunionen, i skräck för att dessa vapen skulle användas.

Många arbetade för att kärnvapnen skulle avskaffas. Andra ansåg, att den enda säkerheten mot att USA och

Sovjetunionen skulle börja krig mot varandra, var just kärnvapnen. Det kallades terrorbalansen. Om endera stormakten avfyrade något kärnvapen skulle den andra omedelbart göra detsamma. Båda skulle lida oöverkomliga förluster. Det blev aldrig något Tredje Världskrig mellan dem.

Rädslan för att de väldiga arsenalerna kärnvapen ändå skulle användas var speciellt påtaglig i Hiroshima och Nagasaki. På ett otal sätt försökte *hibakusha*, de atombombsöverlevande, göra sin röst hörd i världssamfundet. Ibland uppmärksammades de, ibland inte. Även om miljontals människor världen över engagerade sig i fredsfrågor och för nedrustning, kunde de inte påverka stormakterna att avskaffa kärnvapnen. Tidvis var Hiroshima och Nagasaki praktiskt taget bortglömda. I historieböckerna, också i Sverige, omnämndes atombombningarna enbart med några rader och en bild av svampmolnet.

Det var under en sådan period som jag besökte Hiroshima första gången. Svensk student som jag var, tyckte jag ändå inte att jag hade någon uppfattning om vad atombomben hade inneburit för människorna i Hiroshima och Nagasaki.

Det blev till många besök i de båda städerna. Jag lärde känna allt fler *hibakusha*. De berättade sitt livs historia för mig. Författarinnan Sadako Kurihara nämnde i förbigående att hon inte skulle ha kunnat skriva fritt om det hon varit med om under den amerikanska ockupationen av Japan 1945-52. Då rådde nämligen sträng censur. Den innebar bland annat att de atombombsöverlevande, japanska läkare och andra forskare, filmare och författare inte kunde förmedla de iakttagelser och upplevelser de hade av atombombningarna utan att gå genom den amerikanska censuren. De fick nästan aldrig publicera sitt material.

Hennes uttalande verkade egendomligt på mig, eftersom USA hade målet att införa demokrati i det besegrade Japan. Kuriharas berättelse fick mig att börja forska i omständigheterna i Hiroshima och Nagasaki under den amerikanska ockupationen. Det resulterade så småningom i en doktorsavhandling i historia, *The Atomic Bomb Suppressed* (M.S.Sharpe 1986).

Men mötena med de atombombsöverlevande hade gett mig många insikter och ett slags förståelse som inte kan förmedlas i en avhandling. Jag ville vidarebefordra deras berättelser och hjälpa till att göra deras röster hörda. Det har jag försökt med den roman, **Hiroshima överlever**, som följer här.

Romanens personer är inte direkt identiska med några *hibakusha*. Jag har tagit mig författarens frihet att beskriva miljöer, historier och repliker på mitt sätt. Men utgångspunkten är verkliga levnadsöden som ohjälpligt formats av atombombningarna.

När romanen först kom ut under namnet *Överlevarna* (1982) höll fredsrörelsen på att växa sig stark efter något decenniums tröda. Oron för amerikanska atombestyckade raketer som stationerats i Europa var mycket stor.

Sedan Sovjetunionens upplösning kunde man föreställa sig att kärnvapenhotet har minskats radikalt och att vi kanske kan lämna *hibakusha* ifred och önska dem åtminstone en lugn ålderdom.

Istället är hotet från kärnvapen större och mera komplicerat än någonsin. Det finns inte längre någon terrorbalans, som hindrar innehavarna av kärnvapen från att använda dem. Idag har inte bara stormakterna USA, Ryssland, Storbritannien, Frankrike och Kina kärnvapen. Att Israel har ett eller flera kärnvapen är sedan länge bekant, även om israelerna aldrig har erkänt det. Numera har också Indien och Pakistan kärnvapen. Det är en källa

till stor oro, eftersom motsättningarna dem emellan alltid har varit stora och flera gånger lett till öppet krig.

Nordkorea och Iran utgör ännu större osäkerhetsmoment. Nordkorea har, enligt egen uppgift, kärnvapen. Eftersom detta i stort sätt är den enda möjlighet det utarmade, stalinistiska landet har att påverka sin omgivning, är tillkännagivandet mycket oroande. Det gäller inte minst för Japan, som kan nås med nordkoreanska missiler.

Huruvida Iran verkligen håller på att utveckla kärnvapen är i skrivande stund okänt. Men det är symtomatiskt för vår tid att kärnvapen inte längre är stormakters självpåtagna privilegium, utan att vilken stat som vill kan komma åt råvaror och utveckla eller anskaffa kunskap för att bli en kärnvapenmakt. Råvaror och expertis finns att köpa både från det tidigare Sovjetunionen, Nordkorea och, i åtminstone ett fall, från Pakistan. Ickespridningsavtalet, NPT, som trädde i kraft 1970, har inte kunnat hindra detta.

USA:s och Rysslands omfattande mängder kärnvapen har genom avtal minskats. Men de kvarvarande mängderna är fortfarande stora. Exempelvis har USA år 2005 fortfarande 480 kärnvapen lagrade på baser i Europa.

Dessutom fortsätter utvecklingen av kärnvapen. Little Boy över Hiroshima vägde ungefär 4,5 ton och hade en sprängkraft på 15 kiloton. Senare blev kärnvapnen mycket, mycket större och fick upp till tusen gånger så stor sprängkraft. Det ansågs sedan både opraktiskt och onödigt. Bomberna blev mindre. Nu görs ansträngningar att utveckla kärnvapen som är mycket lättare och mindre men som samtidigt har stor sprängkraft. Målet är att de ska bli "smartare, billigare och mera lättillverkade...driftsäkra i en obegränsad framtid", enligt John Harvey, chef för framtidsplanering vid USA:s National Nuclear Security Administration.



Uppgifter har också förekommit om utveckling av "små" kärnvapen som kan användas till exempel i bunkersystem under jord, och om neutronbomber som skulle döda människor men lämna bebyggelse intakt.

Det finns ingen orsak att tro att inte de andra kärnvapenmakterna också vidareutvecklar sina vapen.

Vi lever alltså inte på något sätt i en trygg värld. Det finns all anledning att tänka efter vad spridningen av kärnvapen innebär. Inte minst finns det anledning att lyssna till de enda människor som verkligen vet vad det innebär att utsättas för kärnvapenanfall.

Hiroshima överlever som minne av något som har hänt. Men Hiroshima överlever också som sinnebilden för det som kan drabba världen på nytt.

Malmö i april 2005

*Monica Braw*

# I

Så annorlunda den här gången.

Jag stod på däck till ett fartyg och framför mig låg en japansk stad. Men den här gången glimmade inga eldar bland ruiner. Den här gången höll jag inte andan, rädd för radioaktivitet.

Den här gången var det försommareftermiddag och kajen var fylld av svarta huvuden, av fladdrande kjolar och av vajande ballonger, vinkande vita näsdukar och barns rop, när de äntligen fick syn på de mycket väntade, långväga gästerna, som anlände med M/S Ordzhonikidze.

Jag stod där mitt i jublet och skrien av förväntan och skratten, inklämd mellan två japanska flickor i jeans och bredbrättade solhattar, mjukt knuffad av deras aningslösa runda kroppar. Hoppande och fnittrande försökte de dra någon väntandes blickar till sig. Bakom mig stod, mera avvaktande, två ryska kvinnor, servitriser från båtens matsal. De hade marlborocigarretter mellan fingrarna och chiffonscarfar om håret, som låg egendomligt orörligt i havets sista heta vind.

Längs Yokohamas strandpromenad med marmorplattor och trimmat gräs drog tåg av rena, prydliga familjer fram, söndagslyckliga, välklädda. Bortom ginkoträden längs avenyn, bort mot Grand Hotel, höjde sig palats för banker, rederier, försäkringsbolag: gråa, stadiga och trygga, okrossbara. Ovanför taken svajade enorma tygfiskar på störrar höga som flaggstänger, röda, gröna, gråa, blå. En del flög två och två på stängerna, en del tre om tre, på en stång vajade sju. Sju pojkar hade en stolt familj att hylla denna

Gossarnas Dag. Om de sju hoppades föräldrarna att de, liksom karpén, skulle ha styrka att simma motströms uppför livets flod.

I tankarna försökte jag få staden framför mig att pulvriskas, att falla ihop, att bli till damm, att utplånas. Jag försökte få löven att rulla ihop sig, bli till torrt stoft och virvla upp mot himlen, nästan osynligt. Jag försökte få ginkoträdens tåliga stammar att splittras till spånor. Jag försökte få de lyckliga familjernas nystrukna sommarkläder att slitas i trasor, deras kroppar att genomträngas av glassplitter och barnens ögon att tömmas på förväntan.

Det var ju så det hade varit förra gången.

Eller: det var så det måste ha varit, fastän jag inte vågat se.

Men flickorna på var sin sida om mig tjöt av glädje. Landgången var utlagd! Folkmassan trängdes mot de smala trapporna på däck, rop genljöd på japanska, engelska och ryska.

Bara servitriserna stod kvar, ojäktade. Senare på dagen skulle deras tur att gå i land komma. Ännu senare skulle de återvända, avköpta, mätta på parfym och whisky, kameror och bandspelare.

När däcket tömts gick jag långsamt och hämtade min väska och steg så i land i Japan.

Vid passkontrollen ställde jag mig i en kö för Främlingar. Det fanns bara ett annat alternativ, Japaner. Välordnat rak sträckte sig deras kö. Plötsligt var de alla förvandlade till enbart svarta huvuden, ett optiskt fenomen.

Tonårsflickorna i jeans, affärsmännen i grå kostym, matronorna i mörklila, mödrarna med barn på ryggen, till och med damen som bytt kimono flera gånger varje dag hela resan, syntes nu bara som svarta huvuden.

I tullen sträckte jag fram mitt pass och mindes samtidigt något slags tulldeklaration som jag visst borde ha...

”Mister... Lay... nej, Rayburn... ni kommer från Sverige”, sa tulltjänstemannen och granskade mitt pass.

”Ja.”

”Har ni något att deklarerera?”

”Enbart personliga tillhörigheter.”

”Er deklARATION.”

Han strök ett snabbt och säkert tvärstreck över kolumnerna.

”Välkommen till Japan, herr Rayburn, ni kan gå.”

Jag steg ut i den hage omkring vilken mötande förväntansfulla radat upp sig. Jag väntade mig inte att bli mött.

”Doktor Fred?”

Rösten var svag. Jag tog den först för inbillning, men den kom åter:

”Doktor Fred?”

Jag såg mig om. En mycket kortväxt, äldre japanska stod bredvid mig, på stadiga fötter:

”Doktor Fred Rayburn?” sa hon omsorgsfullt.

När jag nickade bekräftande gav hon mig ett brev. Kuvertet var oklanderligt med kronblad av säsongens regntidsblomma ingjutna i papperet. Jag vände på det. Det var nogsamt igenklustrat på kortändan, så tätt att jag måste sätta ner min väska och ta fram min pennkniv för att öppna det. Det innehöll ett brev på handgjort papper:

Käre dr Rayburn!

Tyvärr hade jag inte möjlighet att möta Er personligen. Jag har emellertid skickat min hustru och ber om ursäkt. Hon har instruktioner att föra Er till Hotel Tobu i Tokyo, där ett rum väntar Er. Jag hoppas, att Er vistelse i Japan blir enbart angenäm. Jag ber Er, tveka inte att kontakta mig, om jag kan vara till Er tjänst.

Högaktningsfullt,

Ichiro Kabe

Jag hade inför min avresa sänt några brev till till japaner jag träffat någonstans, på konferenser, på symposier. De gav en alltid så flitigt visitkort. Man upprätthöll ett slags kongresskonvenans: "Slå mig en signal nästa gång i Rio!" fastän man fuller väl visste, att nästa gång ändå skulle bli först vid den sedan länge planerade sessionen på Capri, åter med ryggdunkande och nya namnkort.

Men Kabe!

Hans fru böjde sig ner och lyfte upp min väska, bugande ursäktande. Bara tack vare min envishet lyckades det mig att få bära den själv. Beslutsamt gav hon sig iväg mot taxikön. Omedelbart fann hon en bil. Chaufförens vita vantar glimrade på ratten. Bakdörren svängde upp, orörd av mänskohand. Fru Kabe lutade sig in och sa någonting. En vit hand sträcktes motvilligt mot framdörren, som öppnades. Fru Kabe ville lyfta in min väska. Jag protesterade och visade på bakluckan. Jag såg ju hur lite plats det fanns därframme. Därbak vore väl naturligt.

"Nej, nej", vinkade fru Kabe avvärijande.

Hon höjde handen som en polis till stopptecken. Där framme! Chauffören såg oberört rakt fram, som om det hela inte angick honom.

Till slut var vi klara. Min väska stod på kant i framsätet och skymde sikten. Jag satt med portföljen i knäet. Fru Kabe satt bredvid, nätt som ett presentpaket. Jag önskade jag kunnat komma åt min näsduk. Jag kände svetten droppa från tinningarna. Fru Kabe bugade nästan omärkligt och sa bestämt till chauffören:

"Shibuya!"

Vi for.

Neonskyltarna glittrade i det sista solljuset: Sanyo, Sony, Mazda, Coca-cola, MacDonald. Fru Kabe såg rakt fram. Jag

försökte tala med henne. Det var de första ord jag sagt på japanska på många, många år:

”Det var vänligt av er att möta mig.”

Hon svarade inte. Jag upprepade frasen. Jag försökte med annat ordval. Hon svarade inte ändå. Jag tänkte, att jag möjligtvis hade glömt mera än jag anat. Jag upprepade än en gång, men nu på engelska: ”Det var vänligt av er att möta mig.”

Hon var tyst ännu ett ögonblick, sedan sa hon tydligt och långsamt:

”Excuse me, my English is very poor.”

Jag skulle just till att brista ut i protest. Då dök en bild fram långt nerifrån minnets gömslen:

Jag steg upp på en spårvagn fylld med japaner en dag när kriget inte varit slut så länge. Jag gick fram emot en tom plats för att slå mig ner. I detsamma tog en gammal man sikte på samma plats. Jag hejdade mig och sa så artigt jag kunde:

”Dozo! Varsågod! Jag behöver inte sitta!”

Han nickade och satte sig och spårvagnen körde.

Efter tre hållplatser höjde han plötsligt blicken och såg upp på mig, högst förvånad. Jag var utlänning! Men jag hade ju talat japanska!

Och så hade det varit ofta. Det oväntade var förbluffande till den grad att de bara med svårighet lät sig övertygas om att det var verkligt. Japanernas reaktion föreföll vara: En utlänning talar inte japanska. Inte ens de egna öronens vittnesbörd förmår övertyga om det med en gång.

På samma vis hade fru Kabe bestämt sig för att med mig måste man tala engelska. Och det kunde hon tyvärr inte.

Vi satt tysta. Chauffören strök sin ratt med fingrarna i vita vantar, kritvita, nytvättade. I tunnlar flammade irrbloss - bilars lyktor, fem filer. Vi körde upp på höga ramper, förbi tredjenvånings kontorsfönster, ner igen, igenom nya tunnlar,

mattgult lysande. Plötsligt kom vi ut bland små privathus, inslängda mellan shoppingcentra. Sedan stannade vi med ens.

Fru Kabe vek snabbt upp sin tunna plånbok utan att lyssna på mina invändningar och betalade. Chauffören tog emot utan att ännu yttra någonting. Dörrarna öppnade sig. Vi steg ur. Jag lyfte ut min väska. Dörrarna stängdes. Taxin for.

Fru Kabe gick rakt fram till receptionen, förklarade kärvt snabbt. Portieren såg över hennes huvud mot mig:

"Herr Fred, ni har beställt rum?"

Han såg på mig, inte på fru Kabe.

"Rayburn."

"Ah, naturligtvis, herr Fred Rayburn. Välkommen. Här är nyckeln, varsågod! Hissen finner ni därborta."

Jag vände mig mot fru Kabe. Hon bugade djupt och visade med handen mot hissen. Jag gick dit och steg in. Just som hissens kromfärgade handtagslösa dörrar slöt sig om mig skymtade jag en sista gång fru Kabe, lila på guldfärgad matta, en aning färg mellan flockar av mörkklädda herrar.

Bara suget i magen förrådde att hissen rörde sig och att jag om några tiotals sekunder skulle befinna mig högt över stan.

Rummet var föga mer än en alkov. Väskan ställde jag på en väggfast bänk. Jag hittade ljusknappen.

Alltså framme.

Jag vände mig lite för hastigt och slog armbågen i en oväntad hylla över sängändan. På den stod en tv. Jag letade med blicken efter en garderob för mina kläder. Jag hittade ingen utan fann bara en krok. Det var meningslöst att packa upp då. Jag såg in i badrummet. Det var gjutet i plast efter samma princip som designade pennställ. Badrummets golv fortsatte upp i väggen, översvämningssäkert. Badkaret var kort, liggovänligt. Ovanför toaletten satt en enkel

bruksanvisning: hur man skulle göra sittande och stående.  
Tre små tunna handdukar. En tandborste i cellofan med  
tumnagelsstor tandkrämstub. Engångsrakhyvel.

Inget överkast på sängen.

Tidsskillnad Stockholm-Tokyo åtta timmar.

Jag borde inte ge efter för irritation på det här viset.  
Modlösheten var bara trötthet. En liten stunds vila och allt  
skulle kännas mycket bättre. Jag borde ha insisterat på att  
få fru Kabe att förstå att jag var tacksam för hennes  
välkomnande. Jag hade verkligen uppfört mig ganska illa  
mot henne. Jag måste genast i morgon bittida ringa och be  
om ursäkt. Kanske kunde jag bjuda dem båda på middag...

Jag la mig ovanpå som jag var, med armarna under  
huvudet. Jag somnade genast.

Medan jag sov kom allt tillbaka.

Det var natt. Mörkret var mycket djupt. Hela dagens långa  
resa på spruckna vägar värkte. Jag tyckte att jag väl måste  
ha blåmärken på själva skelettet, så oskyddad kändes min  
kropp när den slog mot den hårda träbänken på  
lastbilsflaket. Jag hade lagt armen bakom ryggen på den  
som satt bredvid och höll mig med handen fast i det tunna  
stålrör som slog en båge över flaket. Bågen var naken,  
avklädd sin kamouflagepresenning. Det fanns inte längre  
anledning till kamouflage. Vi for genom besegrat land. Med  
tumnageln klöste jag loss flagnad färg från stålröret. En  
flisa från färglagret trängde in under nageln. När jag  
försökte peta bort den gick den av och ett grand låg kvar  
längst in och gnagde. Blodet bultade. För en stund fick jag  
något nytt att tänka på.

Lastbilen slog orytmiskt mot vägen. För varje grop  
lämnade de tunga marschkängorna ofrivilligt flakets golv.  
Vi längtade alla efter havets rullningar, som vi vant oss vid  
under den långa överfarten från Västkusten. Vi var arton år,



bara pojkar. Vi var stolta över de tunnklippta frisyren marinkårsbarberare åstadkommit åt oss. Vi var handplockade, utbildade att förhöra japaner, och beredda att dö på Japans stränder i närkamp med den fanatiska träspjutsförsedda civilbefolkningen. Men vi var för sent komna till kriget.

"Jävla tur, grabbar!" sa marinkårsöversten, när det stod klart att Hiroshima och Nagasaki utplånats av atombomber. "Jävla tur, grabbar, där sparade vi en miljon av våra bästa pojkar!"

Vi var arton år, nyss uppmuntrade att slåss för liv och död. Vi var bleka men beslutsamma.

Här skakade vi nu genom Kyushus grönska, genom södra Japan, på väg från ett hangarfartyg till ett annat, för vidaretransport.

Vid lunchtid hade vi stannat i en by, dammig i hettan, med bambujalousier sakta vajande framför öppna dörrar och fönster. Från alla håll dök genast barn upp, klappande i träskor. De samlades först på lite håll och skrek förtjusta:

*"Gaijin! Gaijin! Utlänningar!"*

Men strax drog de sig närmare. De djärvaste blev kvar också när chauffören hoppade ut för att sträcka på benen. Vi andra satt kvar på flaket och såg oss om. Först tycktes det som om byn var tom på vuxna. Men när jag vände mig om skymtade jag här och där bakom bambun en hand, ett ansikte, som snabbt försvann. Vid ett tillfälle såg jag en ung kvinna med vit duk på huvudet och stor korg på ryggen. Hon kom med raska steg om hörnet, från fälten, rund i de vida byxor av bomull som alla kvinnor längs vägen hade. Ansiktet var brett, solbränt, ögonen klara. Ett ögonblick tyckte jag hon log, sekunden innan hon såg vad som stod i hennes väg - en amerikansk militärlastbil, fylld med amerikanska soldater. Hon förde hastigt handen till munnen, vände om, rusade bort.

De som såg oss rusade bort. Barnen ropade "Utlänningar!" Men ingen angrep oss åtminstone. Kvinnor ute på fälten reste sig med händerna stödjande mot ryggslutet. Himlen, molnlös, stod stilla när vi for förbi.

Nu, i mörkret, var det annorlunda. Det fanns inte längre något att se, bara svarta natten. Om man lutade sig något bakåt över kanten på lastbilsflaket kunde man fånga snabba skuggor av vägkanten i de avskärmade lyktornas sken. Det gick inte längre att finna en ställning att sitta i som inte värkte. Bänken var för hård och vi satt så nära varandra. Det fanns inget annat att göra än att försöka tänka på något annat.

Jag prövade att hålla ryggen rak. Jag inbillade mig att den då skulle bli något smalare än utbredd, avslappnad. Vi satt med ryggarna utåt mot fiendeland, ut mot träspjut, ut mot gömda gevär, ut mot stenar måttade i bitterhet, oskyddade. Det fanns ingenstans att ta vägen. Ett ögonblick tänkte jag att vi ju allesammans kunde sätta oss ner på själva flaket istället för att sitta uppspretade.

Upp och ner, upp och ner körde vi.

Tills vi med ens stannade.

Jag tog för givet att det bara var föraren som känt sig tvungen att ta paus. Jag hade ingen uppfattning om tid, om avstånd. Jag ville förfärligt gärna röra mig lite. Naknare, mera oskyddad än på flaket med ryggen mot mörkret kunde jag väl inte bli. Jag hoppade ner och som jag stod där och sparkade med kånghättan i gruset hörde jag ett lätt kras. Jag tände en tändsticka och böjde mig ner. Vid mina tår låg en liten flaska av porslin, delvis sprucken. Märkligt nog var ytan inte jämn utan knölig. Porslinet hade smält. Mönstret, en trana, hade deformerats så att den uppsträckta långa näbben slokade.

Med den nersmälta flaskan fortfarande i handen såg jag mig om.

Där jag nyss tyckt mig urskilja endast mörker såg jag nu glimmande eldar, nära och längre och längre bort.

Jag stod på en slätt, där ingenting alls skymde utsikten. De bortersta eldarna flöt nästan ihop med stjärnorna. Jag stod där och tyckte att det var vackert, detta stilla glimmande och en stor tystnad. Kamraternas viskningar kom mig inte vid. Först tyckte jag att tystnaden var djup. Sedan hörde jag syrsors sång. Då blev de glimmande eldarna och stjärnorna ännu vackrare. Jag kände med fingrarna på porslinsflaskans knöliga yta.

”Okej, grabbar! Upp igen! Körriktningen klar! Tacka en annan som kan ta ut väderstreck efter stjärnorna! I den här delen av stan finns det ju inte så mycket som ett kyrktorn kvar att ta bäring efter!”

Chauffören krossade muntert cigarrettglöd med klacken och hoppade upp.

I samma ögonblick visste jag var vi var.

Jag stod inte på någon öde slätt. Jag stod i en öken. Jag stod i den atombombade staden Nagasaki.

Porslinsflaskan i min hand hade smält av atombombens mångtusengradiga hetta, liksom människors ögon och hud. De glimmande eldarna var inte släkt med stjärnor. De var överlevandes enda hem.

Jag andades samma luft som de.

Med händerna fåfängt mot näsa och mun och bankande hjärta mindes jag ord jag hört någonstans: ”Där kan ingen vistas på sjuttiofem år”. Så satt jag tills vi kom fram till hamnen. Nervöst sprang vi alla ombord på det väntande hangarfartyget Chattanooga. Ett ögonblick stod vi på däck med en sista blick ut mot eldarna och staden innan vi skyndade ner i vårt fartygs skyddande buk:

”Jävla tur vi hade, grabbar, jävla tur!”

Jag kastade mig i min koj så hårt att jag slog pannan i väggen.

Jag tog mig för pannan och slog långsamt upp ögonen. Jag blev liggande och såg rakt framför mig in i en kritvit vägg på få centimeters avstånd. Under fingerspetsarna kände jag en bula svälla upp. Så hårt hade jag tydligen slagit huvudet i den stumma betongväggen. Jag sträckte ut handen och trevade på en panel vid sängen. Först tändes en lampa vid golvet i fothöjd, som för att vänligt visa var tofflorna borde stå. Där stod faktiskt ett par tofflor. De var av plast och hölls ihop av ett vitt pappersband på vilket det stod:

Sanitized for your protection.

Något mera vaken nu vred jag på en annan knapp på panelen. Den sedvanliga internationella hotellväckarklockan började ringa. När jag snabbt tryckte in åter en annan knapp förbyttes ringningen i stämningsmusik. Med svårighet kunde jag urskilja:

Feeling alright...

Vid kontakten med ytterligare en knapp tonade denna musik bort och ersattes omedelbart inte bara av något slags popmusik med dubbelt så stark volym utan också av bild. Den lilla tv:n på hyllan ovanför fotändan av sängen lystes upp. I den dansade, om man så ville, två grått rödhåriga japanska flickor i de kortaste kjolar jag sett på länge. De slog obesvärat knäskålarna mot varandra samtidigt som de utförde enkla men mystifierande rörelser med händerna. Än hyttade de skälmskt mot kameran, än pumpade de ihärdigt med armbågarna utefter sidorna, mot varandra, mot kulisserna. Hela tiden sjöng de, gällt och ohämmat.

Jag stängde av. Bulan hade slutat växa. Jag reste mig upp. Byxorna var mycket skrynkliga just där tillverkaren hade försäkrat att de aldrig skulle skrynkla. Slipsen var också skrynklig. Jag gick fram till fönstret för att öppna det och få lite frisk luft, men någon hade tagit bort handtaget.

När jag petat en stund i handtagsfästet upptäckte jag att fönstret dessutom var låst, med patentlås.

Jag försökte att åtminstone se ner på gatan. Men jag befann mig tydligen mycket högt upp. Eftersom jag inte kunde luta mig ut såg jag egentligen bara en smal strimma glänsande trafik. Några människor såg jag inte. Inga ljud nådde upp och in till mig.

Ingenting hade blivit ett dugg bättre. Uppriktigt sagt ångrade jag att jag hade tagit på mig det här uppdraget. Ju mer jag tänkte på det dess mindre kunde jag inse att det skulle tjäna något till. Jag borde inte fundera över sådant i det här tillståndet. Jag borde gå ut och äta en bit. Men jag var inte ens hungrig.

En dusch då? Jag satte mig i det korta badkaret och släppte på vatten. Ett ögonblick, innan jag kommit underfund med värmekranen, hämtade jag häftigt andan. Vattnet var skållhett och gjorde skenbenen röda. Det var en dusch i alla fall.

Jag kände mig lite bättre. Jag mindes nu också att jag hade sett en nystruken pyjamas prydligt hopvikt på sängen när jag först kom in i rummet. Där låg den fortfarande. Jag vecklade upp den. Det var en kimono. Jag tvekade men särade sedan, först försiktigt, sedan häftigare, på dess delar. De var så hårdstärkta att de klibbat ihop. Till slut fick jag på mig den. Jag kunde omedelbart konstatera att kimono inte var något för mig. Den slutade strax nedanför knäna. Mina vader såg grova och löjliga ut under den prydliga blå- och- vitrandiga bomullen. Också mina armar kändes långa och mina händer med uppsvällda ådror efter den heta duschen var fula.

Nå, det fick gå, en kopp te nu. En termos med hett vatten, tepåsar och öronlösa koppar stod framdukade, inget socker givetvis, men ändå.

Självfallet var det grönt te, beskt grönt te, som ger magknip. Jag borde ha vetat.

Harmsen, ur gängorna, la jag mig på sängen. Kimonon gled isär över skrevet och det drog kallt av luftkonditioneringen. Jag la benen i kors och förankrade tyget mellan låren.

Jag borde aldrig ha gett mig in på det här.

## II

Det hade gått till så här:

Jag satt i mitt arbetsrum på Institutet, The Institute for Minority Peoples of the Third World (IMP) i WennerGren Center i Stockholm.

Jag satt och skrev på en rapport om dajakerna på Kalimantan. Jag hade just fått in några ytterligare uppgifter från vår rapportör i Kuching. Det såg ut som om jag äntligen skulle kunna bli färdig. Vi hade haft svårigheter med att få exakt information, men jag tyckte att jag nu hade så mycket att det gav en helhetsbild.

Jag var alltid mycket noga med att fakta skulle vara korrekta så långt det någonsin var möjligt. Vårt eget arbete skulle bli mest lidande på om någon fann felaktigheter i det. Inga förföljelser, inga katastrofer var fruktansvärda nog för att jag skulle släppa uppgifter om dem utan att först noggrant ha kontrollerat fakta. Det fanns bara alltför många intressen världen runt som önskade de kunde beslå oss med lögn. Dessbättre hade IMP hittills lyckats behålla sitt goda namn. Den som ville veta något om minoritetsfolk i Tredje världen kunde med förtroende vända sig till oss.

Jag satt alltså och skrev, när jag genom den tunna väggen hörde min sekreterare fru Lindblads röst. Fru Lindblad hade varit med mig ända sedan IMP grundades. På den tiden ansågs vi oerhört radikala och misstänkliggjordes ofta. Fru Lindblad svarade på Institutets annons om en sekreterare och sedan dess lyssnade jag ibland på hur hon svarade i telefon. Hon redogjorde för IMP:s verksamhet, för den närmaste tidens program och

någon föredragshållare från något speciellt minoritetsfolk som skulle komma på besök. Hon planerade också min kalender. När jag kom om morgonen hände det att hon tillsammans med kaffet gav mig en påminnelseapp om någon presskonferens eller en lunch klockan ett som UD:s byrå för Australien, Nya Zeeland och Oceanien anordnat för ledaren för Waplolos befrielsefront. Jag tyckte om hennes sätt att sköta min tid. Somliga stunder tänkte jag att fru Lindblad visste allt.

Det gjorde hon förstås inte.

Denna dag hörde jag hennes lätt överdrivna glättiga röst säga:

"Stig in! Stig in!"

Och så en annan kvinnoröst, yngre, tvekande:

"Men har doktor Rayburn tid? Stör jag inte honom?"

"Visst inte! Han blir bara glad!"

Det skulle jag kanske inte ha varit så säker på om jag varit hon. Jag sträckte på ryggen, satte ihop fötterna under skrivmaskinsbordet, mindes min tendens att sjunka ihop när jag skrev, ville inte se gubbaktig ut. Jag skymtade något pälsliknande mellan böckerna i bokhyllorna, som tog upp en stor del av mitt rum. In i blickfånget hamnade också en bleknad färgbild av ett japanskt berglandskap. Jag hade inte på många år verkligen sett den. Bredvid varje bergstopp stod skrivet, kalligrafiskt med tusch, namnen på bergen. Jag kom inte längre ihåg hur de lästes. Det var en japan, som ville att jag skulle minnas en liten stad mellan snöklädda toppar, som skickat den till mig. Den såg inte mycket ut för världen längre, tänk vad färgfototekniken har förändrats ... men se, där stod hon.

Mot mina föresatser flög jag upp för att ta hennes päls. Jag fann det svårt att vänja mig av med att vara artig. Ändå verkade det väl föråldrat, som när polacker kysser på



hand... Det var en stilig päls, jag kunde inte låta bli att fråga:

"Är det varg?"

Flickan bara skrattade med stor mun:

"Det är nylon. Äkta fusk kallas det."

Hon slog sig ner i soffan. Sedan sa hon formellt och högtidligt:

"Ursäkta att jag stör er så här, doktor Rayburn, men jag har en idé. Och ett uppdrag åt er."

Jag satte mig välvilligt tillrätta, beredd att lyssna.

"Jag... vi... vill att ni reser till Japan för vår räkning. Till Hiroshima och Nagasaki."

Jag kände hur jag höjde ena ögonbrynet, inte så välvillig mer. Hon märkte det och skyndade sig:

"Låt mig få förklara innan ni säger nej. Jag talar för Fredsrörelsen. Som ni säkert känner till är det en världsomfattande organisation som demonstrerat i många år mot kärnvapen och nu..."

"Men ni vet ju inte alls vad jag anser om kärnvapen!"

"Snälla ni! Lyssna först! Vi ber er inte underteckna några manifest. Vi ber er inte demonstrera. Vi ber er bara göra det som ni gör i vanliga fall, men för oss. För er, doktor Rayburn, är det naturligt att veta mycket. Det ni inte vet tar ni reda på. Men så är det inte för alla. Många tror bara att de vet. Andra vet inte alls. Har ni tänkt på att atombomben är historia för dem som är under trettio år! Vet ni hur det är med femtonåringar? När man säger Hiroshima frågar de: Är det inte den där stan som blev atombombad? De frågar!"

Jag lyssnade tålmodigt, även om jag inte ansåg, att det hon talade om var mitt problem, snarare skolans.

"Men ni vet lika bra som vi hur oerhört viktigt det är att den yngre generationen får veta hur det verkligen var i Hiroshima och Nagasaki. Där finns ju de enda människor i